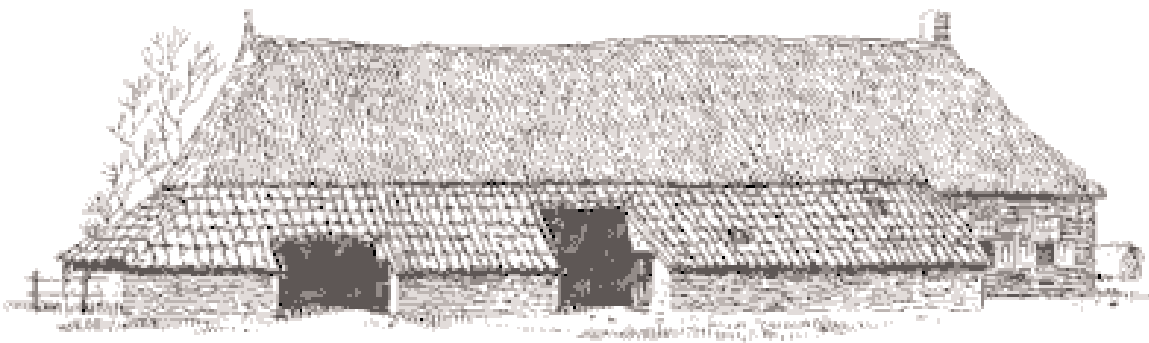

Over gebinten, ankerbalken, korbelen, poeren en jukken

Bezoekerscentrum Sonsbeek is sinds 1983 gehuisvest in de voormalige molenshuur van de naastgelegen waterradmolen, de Witte Watermolen. Het is van oorsprong een schuur van het type 'hallehuis' en vermoedelijk gebouwd in de tweede helft van de 17de eeuw. Kenmerkend zijn de lage zijmuren en het hoge zadeldak met de laag aflopende dakvlakken en de afschuiningen boven de voor- en achtergevel: de wolfeinden. De zware eikenhouten draagconstructie, de zogenaamde 'gebintconstructie', verdeelt het inwendige van de schuur in drie lange 'beuken', met de deel in het midden en de stallen aan weerszijden. Deze bouwvorm komt vooral voor in Drente en Oost- en Midden-Nederland. Brede deuren in de voorgevel geven toegang tot de schuur.

Hallehuis

Ankerbalkgebint

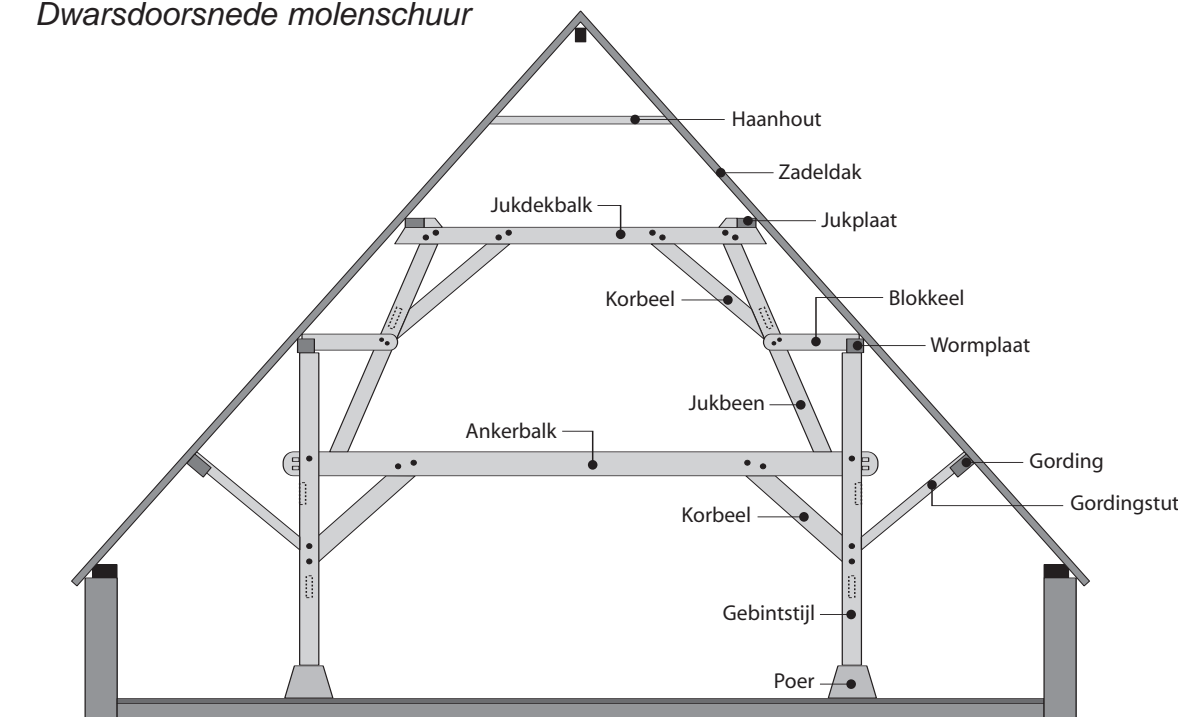
De gebintconstructie vormt de constructieve basis van de schuur en is nog grotendeels intact. De dwarsbalken liggen niet bovenop de staande balken, maar zitten tussen de staanders (gebintstijlen) in. Daardoor ontstaat meer ruimte onder het dak voor de opslag van graan en hooi. Deze constructie is in zwang geraakt rond 1600. De uiteinden van de dwarsbalken zijn versmald en steken door openingen in de gebintstijlen heen. Ze zijn verankerd door houten wiggen. Vandaar dat dit oeroude houten skelet ankerbalkgebint genoemd wordt.

Vooral in het voorste gedeelte van het bezoekerscentrum zijn de gebintconstructies nog goed zichtbaar. De houten constructie van het bezoekerscentrum bestaat uit zeven ankerbalkgebinten. Oorspronkelijk had de molenshuur zes gebinten, maar in de 18de eeuw is de schuur verbouwd en uitgebreid met een extra gebint aan de voorzijde, waarbij de huidige voorgevel, met deeldeuren onder een korfboog en de ovale vensters aan weerszijden, ontstond. Het tweede gebint bezit aan de onderzijde van de ankerbalk nog de aansluitpunten van de vroegere 'stiepel' en de muurstijlen. Een stiepel is een uitneembare houten middenstijl, waartegen de grote deeldeuren sluiten. Ook aan de verlengde wormplaten is te zien dat dit oorspronkelijk het eerste gebint van de schuur vormde.

Korbelen

De verschillende gebinten waaruit het houtskelet is opgebouwd, staan op regelmatige afstand van elkaar en worden gekoppeld door lange balken, 'wormplaten' genaamd. Ter versterking van de constructie worden alle hoeken geschoord door middel van korbelen (in de breedte) en windschoren (in de lengterichting). De onderdelen zijn door middel van pen en gatverbindingen aan elkaar gekoppeld. De windschoren zijn echter gespijkerd. Zeer waarschijnlijk is er vroeger ook een constructie van stalliggers en stalliggerdragers geweest. In de gebintstijlen zijn de rechthoekige gaten waar deze dragers hebben gezeten nog zichtbaar.

Dwarsdoorsnede molenschuur

De gebintonderdelen (stijlen en windschoren) zijn aan de buitenzijde genummerd met gehakte telmerken, om het in elkaar zetten van de zware eikenhouten constructie op de bouwplaats te vergemakkelijken. De gebinten rusten op poeren, om verrotting van het onderste deel van de gebintstijl tegen te gaan. De stenen poeren werden tijdens de restauratie in 1965 vervangen door betonnen poeren. De oorspronkelijke vloer bestond uit klinkers op zand. Nu ligt er een cementdekvloer met een kunststofvloer er overheen.

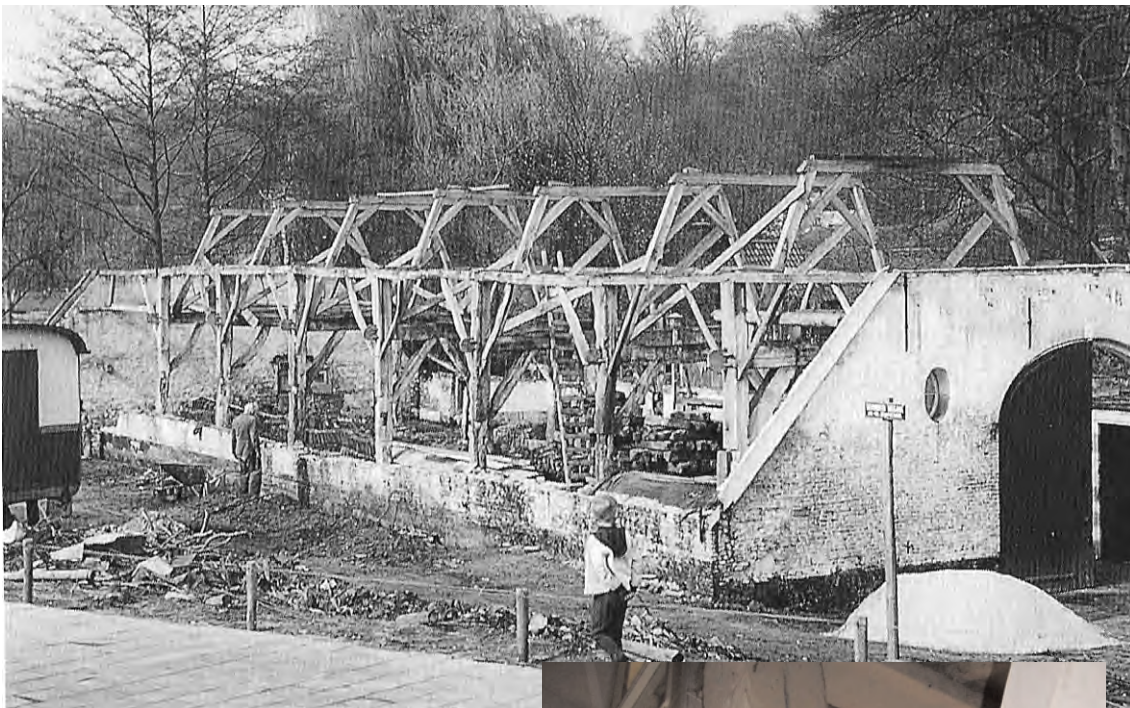

*Telmerken de balken.
(Sophia Mooldijk)*

Kapconstructie

Tijdens de verbouwing en uitbreiding in de 18de eeuw werd de schuur voorzien van een geheel nieuwe kapconstructie. Deze bestaat uit zeven jukken met dekbalken, rechte jukbenen, gepende korbelen en gespijkerde windschoren. Een dekbalkjuk bestaat uit twee schuin geplaatste jukbenen, die door een horizontale jukdekbalk met elkaar verbonden zijn. De dekbalkjukken zijn op de ankerbalkgebinten geplaatst.

Ten behoeve van de inrichting van het bezoekerscentrum werd in 1983 een aantal aanpassingen uitgevoerd, zoals het inbouwen van een verdiepingvloer, rustend op de oude gebinten. Ook werd een aantal kleine vensters en een deur (nooduitgang) in de achtergevel aangebracht. In de dakvlakken zijn kleine moderne dakramen aangebracht en de gebint- en kapconstructie werd (helaas) geheel wit geschilderd.

Tijdens de renovatie in 1965 werd het dak van de molenschuur verwijderd. De houten constructie met de zeven ankerbalkgebinten is goed zichtbaar. (G. Berends)

Bronnen: Gebouwanalyse door Irene Dekker en het verslag 'Beschermd Monumenten' van de Gemeente Arnhem.

Detailfoto van de balken.
(Sophia Mouldijk)

